

Literatuurlijst Ouderen

December 2002

**Documentatiecentrum en Archief
voor Gelijke Kansen, Feminisme en Vrouwenstudies
Koningsstraat 136
1000 Brussel
Tel. 02/209.34.10
Fax. 02/209.34.11**

**<http://www.rosadoc.be>
info@rosadoc.be**

WOORD VOORAF

Een veel gehoorde klacht in de literatuur rond oudere vrouwen is dat wat mensen denken te weten over deze bevolkingsgroep heel vaak is ingegeven door hardnekkige stereotypen en vooroordelen. De groep is bovendien zeer heterogeen samengesteld: arm of rijk, gezond of hulpbehoevend, vrouwen in de middelleeftijd of hoogbejaard... In de literatuur werden oudere vrouwen in het verleden vaak stiefmoederlijk behandeld waardoor ze weinig of helemaal niet aan bod kwamen. De oudere vrouw wordt demografisch echter een steeds belangrijker factor in de samenleving waardoor ook haar zichtbaarheid toeneemt.

In een poging oudere vrouwen uit de vergeethoek te halen, duikt heel vaak de vraag op naar de manieren waarop vrouwen oud worden. Hoe delen ze hun leven in? Hoe ervaren ze het oud worden en waar liggen de verschillen tussen de verschillende individuen? Een belangrijk deel van deze lijst wordt dan ook ingenomen door boeken die deze vragen centraal stellen en daarbij heel dikwijls de vrouwen zelf aan het woord laten. Ook de beeldvorming rond oudere vrouwen is een regelmatig terugkerend thema. De manier waarop de buitenwereld naar oudere vrouwen kijkt, heeft immers een weerslag op het leven zelf.

De studies in de categorie 'specifieke groepen' zijn specifiek gewijd aan enerzijds lesbische ouderen en anderzijds aan weduwen en alleenstaanden. Beide groepen hebben te kampen met specifieke problemen. Het thema 'welzijn' groepeerde onderwerpen als seksualiteit, geweld / weerbaarheid, gezondheid, wonen, zorg en beleid. De grenzen tussen de verschillende categorieën zijn niet strikt afgebakend. Boeken over lesbische ouderen kunnen bijvoorbeeld ook raakvlakken hebben met de categorie beeldvorming of de categorie zorg.

Deze lijst is bedoeld voor ieder die beroepshalve of uit persoonlijke interesse op zoek is naar publicaties over vrouwen en ouderdom. Alle werken zijn aanwezig in de bibliotheek van Documentatiecentrum RoSa. De klemtoon ligt op publicaties vanaf 1990, hoewel er ook enkele oudere exemplaren in de selectie werden opgenomen. Bij elk document is het classificatienummer opgenomen dat correspondeert met de vindplaats in de RoSa-bibliotheek. Het was een bewuste keuze geen tijdschriftartikels in de selectie op te nemen. Zowel artikels als boeken kan u opzoeken in de databank op de RoSa-website www.rosadoc.be met de trefwoorden ouderen/ouderdom/veroudering.

Samenstelling - Annemie Vanthienen
December 2002

LITERATUURLIJSTEN

➤ IIAV

Literatuurlijst rond het thema oudere vrouwen
Amsterdam: IIAV, 1989. - 9 p.
Exemplaar nr.: V1/0179

Literatuurlijst met overzicht van Nederlandstalige literatuur rond het thema Oudere vrouwen. Er wordt een opsomming gegeven van boeken, nota's, onderzoeken, verslagen en tijdschriftartikelen uit de periode 1985-1989.

Trefwoorden: LITERATUURLIJST OUDEREN

➤ IIAV

Oudere vrouwen (2) : literatuurlijst
Amsterdam: IIAV, 1993. - 10 p.
Exemplaar nr.: V1/0111

Vervolg op de vorige literatuurlijst, verzamelt literatuur uit de periode 1989-1993.

Trefwoorden: LITERATUURLIJST OUDEREN NEDERLAND

➤ Van Vugt, José (samenst.)

Matulesy, Hedy
Mediatheek Thuiszorg (samenst.)
Literatuurlijst Oudere vrouwen 1997
Utrecht: TransAct, 1997. - 112 p.
ISBN 90-72127-25-0
Exemplaar nr.: V1/0188

Uitgave van Grijs op eigen wijs. De lijst verzamelt publicaties uitgegeven na 1989, handelend over oudere vrouwen, welzijn, gezondheid en hun sociaal-maatschappelijke positie.

Trefwoorden: LITERATUURLIJST GEZONDHEIDSZORG HULPVERLENING OUDEREN WONEN

➤ De Bie, Wanne (samenst.)

Brandhorst, Henny
Homoseksuele & lesbische ouderen
Amsterdam: Stichting Homo/Lesbisch Documentatiecentrum, 1998. - 35 p.
Exemplaar nr.: V1/0198

Literatuurlijst opgemaakt door Homodok, het Nederlandse documentatiecentrum over homo's en lesbiennes.

Trefwoorden: LITERATUURLIJST HOMO'S LESBISCHE VROUWEN OUDEREN

VROUWEN OVER OUDER WORDEN

➤ Straathof, Maria

Landelijk Platform Vrouwen 50 +
Centrum voor Ingebouwde Vorming
Grijs en groen : de noodzaak van educatie voor 50+ vrouwen
Utrecht: Centrum voor Ingebouwde Vorming, 1991. - 40 p.
Exemplaar nr.: D1114g/0022

Demografische prognoses voorspellen een grote toename van het aantal ouderen. Bovendien leven vrouwen in Nederland gemiddeld 6,5 jaar langer dan mannen waardoor hun aandeel in de vergrijzing van Nederland verder zal stijgen. Volgens schattingen zal het aantal 80-plussers tegen het jaar 2030 verdubbelen. Voor elke man zullen er drie vrouwen in deze leeftijdscategorie vertegenwoordigd zijn. Oudere vrouwen van nu kunnen als groep beschouwd worden wanneer het gaat om hun zelfbeeld. Vrouwelijke 50-plussers hebben geleerd zich te gedragen 'als vrouw'. Zij zijn sterk gevormd door wat mannen over hen dachten. Dit socialisatiepatroon weerspiegelt zich in de arbeidsverdeling waarbij oudere vrouwen een andere maatschappelijke positie hebben ingenomen dan mannen. Vrouwen moeten daarom de kans krijgen zichzelf te leren zien als verantwoordelijke en autonome burgers. Deze publicatie legt de nadruk op educatie als middel om dit doel te bereiken en vrouwen zo een autonome derde levensfase aan te reiken. Naast een grondige probleemstelling worden de noodzakelijke voorwaarden besproken voor een geslaagde educatie van oudere vrouwen.

Trefwoorden: NEDERLAND OUDEREN VORMING VORMINGSWERK

➤ Van Imhoff, E

Banen voor bejaarden

In: Van der Erf, R.F. (red.)

Gordijn, H.E.

Liefbroer, A.C.

Demografische prognoses in de praktijk : congres over de keuze en het gebruik van bevolkingsprognoses

Brussel: Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudieën, 1995. – p.89-103.

ISBN 90-70990-60-1

Exemplaar nr.: FI j/0024

Een verouderende beroepsbevolking gecombineerd met een lage arbeidsparticipatie van senioren, leidt tot een hoge kostenlast voor de overheid. Van Imhoff onderzoekt enkele alternatieve scenario's voor de overheid aan de hand van bevolkingsprognoses. Een verhoogde arbeidsparticipatie van ouderen zou maar tot een beperkt budgettair voordeel leiden als gevolg van het verouderingsproces van de beroepsbevolking, het steile verloop van de leeftijd-salarisprofielen en de relatief hoge uitkeringspercentages.

Trefwoorden: DEMOGRAFIE METHODEN VAN ONDERZOEK OUDEREN

➤ Marshall, Alex (eindred.)

Wereld Bevolkingsrapport 1998 : nieuwe generaties

[s.l.]: United Nations Population Fund, 1998. - 84 p.: ill.

Exemplaar nr.: FI j/0028

Het percentage ouderen boven de 65 groeit wereldwijd in een zeer hoog tempo. Tegelijkertijd komt een zeer grote groep tieners stilaan in de actieve beroepsfase. 'Nieuwe generaties' zullen hun stempel drukken op de 21ste eeuw. Dit rapport presenteert statistische tabellen, geeft duiding bij de aanwezige tendensen en bestudeert de verhoudingen tussen de verschillende generaties.

Trefwoorden: DEMOGRAFIE WERELD RAPPORT GEZONDHEID OUDEREN VEROUDERING JEUGD

➤ Bisschop, Liesbeth (red.)

Tiems, Aaf (eindred.)

Grijs op eigen wijs : het werkplan 'Oudere vrouwen en vrouwenhulpverlening'

[s.l.]: Centrale Directie Voorlichting, 1994. - 137 p.

Exemplaar nr.: FII g/0384

Oudere vrouwen zijn door hun socialisatieproces vooral gericht op het zorgen voor anderen, veel meer dan dat ze aandacht hebben voor de eigen individuele wensen en noden. Vrouwenhulpverlening gaat daarom uit van de zelfbeschikking van vrouwen en wil oudere

vrouwen in staat stellen hun vermogen tot autonomie te ontwikkelen. Ze worden ertoe aangezet het roer in eigen handen te nemen. Het werkplan 'Oudere vrouwen en vrouwenhulpverlening' werkt drie projecten uit die aansluiten bij deze visie: 'zelfhulp', 'thuiszorg' en 'toegankelijkheid van informatie en kennis'.

Trefwoorden: INFORMATIEVOORZIENING NEDERLAND OUDEREN THUISZORG
VROUWENHULPVERLENING ZELFHULP

➤ Vanderleyden, L. (red.), Dooghe, G.
De ouder wordende vrouw in de samenleving : een uitdaging
Brussel: Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudiën, 1993. - 241 p.
Exemplaar nr.: FII j/0007-2

De positie van oudere vrouwen in demografisch, biologisch en sociaal perspectief wordt steeds belangrijker. Vrouwen leven gemiddeld langer dan mannen en hebben tegenwoordig een groter aantal ontplooiingskansen dan vroeger. Nochtans loert het gevaar van een feminisering van de armoede, vooral bij oudere vrouwen, nog steeds om de hoek. Oudere vrouwen hebben niet altijd de kans gekregen een solide basis op te bouwen waardoor ze op latere leeftijd in armoede terecht komen. Bovendien is er sprake van een welvaartsachterstand ten opzichte van jonge vrouwen en oudere mannen. En hoe zit het met de gezondheidstoestand van vrouwen op leeftijd? Ouder worden heeft daarenboven ook psychologische gevolgen. Het lege-nest-syndroom, kleinkinderen, pensionering,... hoe gaan oudere vrouwen hier mee om? Tot slot is er de zorgvraag: vrouwen zorgen vaak eerst voor hun eigen ouders, daarna voor de kleinkinderen om tenslotte vaak zelf zorgbehoevend te worden.

Trefwoorden: BELGIE DEMOGRAFIE ECONOMISCH GEESTELIJKE GEZONDHEID LICHAMELIJKE
GEZONDHEID OUDEREN PSYCHOLOGISCH VEROUDERING ZORG

➤ Van Haegendoren, Mieke (e.a.)
Oudere vrouwen
Brussel: NVR : Diepenbeek : Steunpunt Women's Studies, 1999. - 184 p.:
ISBN 90-75262-27-2
Exemplaar nr.: FI a/0308

1999 was voor de Verenigde Naties het 'Internationaal Jaar van de Ouderen'. De Nederlandstalige Vrouwenraad, het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen en het Steunpunt *Women's Studies* van het Limburgs Universitair Centrum richten in dat kader een studiedag in waarin het ouder worden bekeken wordt vanuit het standpunt van vrouwen. Delen één en twee bevatten bijdragen rond 'geestelijke gezondheid' en 'zorg'. Uit een brede waaier aan mogelijke onderwerpen wordt onder meer gekozen voor bijdragen over dementie en psychosomatische problemen. Beide komen vaak voor bij oudere vrouwen, het ene deels als gevolg van het numerieke overwicht van oudere vrouwen, het andere als gevolg van psychologische problemen, eenzaamheid en sociale stress. Wat ook onder de noemer 'zorg' te vatten is, is de afhankelijkheidsverzekering ter verlichting van die kosten verbonden aan het ouder worden die niet door de klassieke ziekte- of invaliditeitsverzekering gedekt worden. Wat is de kostprijs van een dergelijke verzekering? En welke groepen hebben belang bij zo'n systeem? Deel drie tenslotte heeft als thema 'arbeid'. Beroepsactieve vrouwen boven de vijftig vormen een minderheid in de totale beroepsactieve bevolking. Hun aandeel zal de komende jaren echter stijgen als gevolg van het dalend aantal bruggepensioneerden en de verhoging van de vrouwelijke pensioenleeftijd. Oudere vrouwen zijn overigens vrij kwetsbaar op de arbeidsmarkt als gevolg van de arbeidsomstandigheden (bv. ploegenarbeid) of leeftijds- en seksediscriminatie.

Trefwoorden: OUDEREN VEROUDERING GEESTELIJKE GEZONDHEID PSYCHOSOMATIEK ZORG
SOCIALE ZEKERHEID ARBEIDSMARKT ARBEIDSPARTICIPATIE BELGIE VLAANDEREN
CONGRESVERSLAG

➤ Nederland, Trudi

En nu ik... : vrouwen over ouder worden

Utrecht: Kosmos-Z&K Uitgevers, 1995. - 136 p.

ISBN 90-215-273-83

Exemplaarnr.: DIII1a/0044

Ouder worden verloopt niet via een stereotiep proces: vrouwen vullen dit elk op hun eigen manier in. Aan de hand van een serie interviews ontwikkelde de auteur een typologie van vijf verschillende stijlen van ouder worden: *autonomie, reflectie, pluk de dag, dienstbaarheid* en *zelfontplooiing*. De uitwerking van deze stijlen laat zien dat de manier waarop vrouwen ouder worden niet vastligt, maar samenhangt met de ontwikkeling van een zelfbewustzijn, parallel aan gebeurtenissen in de persoonlijke levensloop. Deze indeling heeft gevolgen voor het ouderenbeleid. Vrouwen van 50 jaar en ouder mogen niet langer gezien worden als louter gericht op het privé-leven en de zorg. Vrouwen beleven hun veroudering op verschillende manieren, de maatschappelijke participatie moet daaraan worden aangepast.

Trefwoorden: ERVARINGEN NEDERLAND ONDERZOEK OUDEREN VEROUDERING

➤ Nederland, Trudi

Diversiteit in de ouderdom : de stijlen van ouder worden van vrouwen en mannen

Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, 1997. - 104 p.

Exemplaarnr.: Ad/0069

Ook in dit boek gaat Trudi Nederland op zoek naar de heterogene manier van ouder worden. Ze betreft zowel mannen als vrouwen bij haar onderzoek. Hoe vormde en vormt 'sekses' in het verleden en het heden een belangrijk onderscheidend criterium voor de leefwijze van vrouwen en mannen? Welke levenshoudingen en leefpatronen zijn er te onderscheiden?

Trefwoorden: OUDEREN VEROUDERING IDENTITEIT VROUWBEELDEN MANBEELDEN STEREOTYPERING ATTITUDEN OVERHEIDSBELEID ONDERZOEK NEDERLAND

➤ Sinclair, Ruth

Ford, Janet

Sixty years on : women talk about old age

Londen: The women's Press Limited, 1987. - 168 p.

ISBN 0-7043-4052-6

Exemplaarnr.: DIII4a/0090

Wat weten we van het leven van oudere vrouwen? Wat weten we van hun gevoelens, hun denkbeelden? Vaak denken we het te weten maar in feite gaat het dan vaak om hardnekkige stereotyperingen. Die stereotyperingen maken overigens dat er minder naar ouderen gekeken wordt als zou moeten: ouderen zijn immers 'saai' en 'oninteressant'. Vrouwelijke bejaarden staan helemaal onderaan. Dit boek gaat met een positieve instelling op zoek naar de 'echte' ouderen en laat daarbij de personen zelf aan het woord.

Trefwoorden: OUDEREN ERVARINGEN STEREOTYPERING

➤ Delhaas, Sieth

Vrouwen van dagen : verhalen en uitspraken over welzijn, relaties, materiële zaken, inspiratie en spiritualiteit

Gorinchem: Narratio, 1999. - 208 p.

ISBN 90-5263-202-2

Exemplaarnr.: DIII1a/0051

De centrale vraag in dit boek luidt: 'Hoe worden vrouwen kritisch oud in een samenleving die ouderen meer en meer als een maatschappelijk probleem ziet?'. Het antwoord wordt gezocht bij vrouwen die in de zestiger en zeventiger jaren bewust de tweede feministische golf hebben

meegemaakt. Hoe staan zij tegenover ouder worden? Kunnen ze de kritische visies uit de vrouwenbeweging blijven handhaven? Verschillende levensdomeinen worden geanalyseerd: welzijn, sociale netwerken, werk, materiële situatie en vrije tijd, normen, waarden en inspiratie.

Trefwoorden: OUDEREN VEROUDERING ERVARINGEN

➤ Bernard (e.a.), Miriam (ed.)
Women ageing : changing identities, challenging myths
London: Routledge, 2000. - 207 p.
ISBN 0-415-18944-6
Exemplaar nr.: D111a/0053

Dit boek onderzoekt de manier waarop vrouwen vanaf de middelbare leeftijd omgaan met ouder worden en hoe zij de veranderende situatie beleven. De onderzoekers maken gebruik van feministische, biografische en gerontologische invalshoeken om hun bevindingen te onderbouwen.

Trefwoorden: VEROUDERING ARBEID MIDDENLEEF TIJD ZORGARBEID ERVARINGEN WEDUWEN
MENOPAUZE HUWELIJK HOGER ONDERWIJS

➤ Alexander (e.a.), Jo (ed.)
Women and aging, an anthology by women
Corvallis: Calyx Books, 1986. - 262 p.: ill.
ISBN 0-934971-00-5
Exemplaar nr.: D111h/0002

Dit boek geeft een stem aan vrouwen die beschrijven wat het verouderingsproces voor hen betekent. Oudere vrouwen krijgen ruimte om hun eigen leefwereld te tonen. Gedichten, tekeningen, schilderijen, verhalen, essays... het kan allemaal.

Trefwoorden: OUDEREN ERVARINGEN

➤ Da Lima, Julia (eindred.)
Wie verstaat mij 'echt' ?
Amsterdam: Strategiegroep Vrouwenhulpverlening Amsterdam, 1994. - 93 p;
ISBN 90-73987-07-5
Exemplaar nr.: Cg/0066

Publicatie van de Strategiegroep Vrouwenhulpverlening Amsterdam. Aan de hand van verscheidene interviews wordt een beeld geschetst van de positie van oudere vrouwen, de hulpvragen en de mate waarin aan die hulpbehoefte tegemoet gekomen wordt. Aanvullend worden een aantal beleidsaanbevelingen geformuleerd.

Trefwoorden: ERVARINGEN HULPVERLENING NEDERLAND OUDEREN

➤ Botelho, Lynn (ed.)
Thane, Pat
Women and ageing in British society since 1500
Harlow: Pearson Education, 2001. - 246 p.
ISBN 0-582-32902-7
Exemplaar nr.: F11 m/0435

Dit boek bundelt een aantal essays over oudere vrouwen, een groep die in het verleden door de door mannelijke historici gedomineerde geschiedschrijving nog al eens over het hoofd werd gezien. De diversiteit is groot: hoe mensen oud worden hangt bijvoorbeeld af van de omgeving, de historische periode, de sociale klasse, gender. Geografisch is deze bundel beperkt tot Groot-Brittannië, de thema's die aan bod komen zijn echter breder: religiositeit, armoede en de angst ervoor, huishoudelijke structuren, menopauze, onafhankelijkheid, opvattingen over ouder worden. Uitgebreid en gevarieerd bronnenmateriaal zorgt voor een rijk geschakeerde studie.

Trefwoorden: OUDERDOM OUDEREN HISTORISCH ALLEENSTAANDEN MENOPAUZE ARMOEDE
HUWELIJK LEEFVORMEN GROOT-BRITTANNIE

➤ E-Quality

11 voor 12 : bouwers van verleden, heden en toekomst
Den Haag: E-Quality, 2000. - 80 p.: ill.
Exemplaar nr.: T/0597

Jong ontmoet oud. Zo zou dit boek omschreven kunnen worden. Oudere personen, afkomstig uit diverse culturen en landen, antwoorden op vragen van jongeren over thema's als verantwoordelijkheid, zorg, intimiteit, inkomen en burgerschap. Het leverde twaalf portretten op van ouderen die zich voor jongeren hebben willen openstellen.

Trefwoorden: OUDEREN INTERVIEW NEDERLAND

BEELDVORMING

➤ Turner, Barbara F. (ed.)

Troll, Lilliane E. (ed.)
Women growing older : psychological perspectives
Thousand Oaks [etc.]: Sage Publications, 1994. - 282 p.
ISBN 0-8039-3987-6
Exemplaar nr.: Ce/0134

In dit boek wordt een brug geslagen tussen onderzoek naar oudere vrouwen en theoretisch-conceptuele ontwikkelingen op vlak van de psychologie en ageïsme. Empirische gegevens worden getoetst aan psychologische concepten en modellen. De auteurs willen via hun aanpak een brug slaan tussen de verschillende onderzoeksdomeinen zoals onderzoek naar gezondheid, sociale relaties, armoede... door in de eerste plaats te kijken naar de rol van gender in het verouderingsproces. De verschillen in gebruik tussen sekse en gender worden onder de loep genomen: gender wordt gebruikt voor de sociale, culturele, interactieve en psychologische aspecten van het ouder worden, sekse voor genetische, geslachtsgebonden en reproductieve aspecten.

Trefwoorden: GENDER OUDERDOM OUDEREN PSYCHOLOGISCH RELATIES STEREOTYPERING
THEORIEEN VROUWBEELDEN

➤ De Schamheleire-Van Oers, Jo

Een manifest uit naam van verstotelingen : grizzly's grommen en
rukken weldra aan tegen ageïsme
Antwerpen: De Schamheleire-Van Oers Jo, 1994. - 102 p.
Exemplaar nr.: FI b/0097

De grizzly als symbool voor de senior: zowel te vinden in warme als koude streken, lethargisch, komt al slapend de winter door. Wanneer de beer wakker wordt, is hij echter niet te stuiten. Dit werk is een manifest tegen het ageïsme of de discriminatie van oudere personen. Ouderen, ook oudere vrouwen, zijn volgens de auteur het voorwerp van hardnekkige vooroordelen, worden op materieel vlak in een minderwaardige positie geduwd en worden niet zelden misprezen. Oudere personen mogen niet gereduceerd worden tot hun fysieke conditie. Daarom wordt gepleit voor een gerontologische benadering: een multidisciplinaire benadering van ouderen als leden van een specifieke leeftijdsgroep.

Trefwoorden: LEEFTIJDSDISCRIMINATIE OUDEREN OVERHEIDSBELEID

➤ Stavenuiter, Monique (red.)

Bijsterveld, Karin

Jansens, Saskia

Lange levens, stille getuigen : oudere vrouwen in het verleden

Zutphen: Walburg Pers, 1995. - 200 p.: ill.

ISBN 90-6011-949-5

Exemplaarnr.: FI m/0071

Beeld, zelfbeeld en spiegelbeeld, dat zijn de drie thema's waaraan deze studie naar beeldvorming rond oudere vrouwen in het verleden is opgehangen. 'Beeld' zoomt in op enkele clichés van oudere vrouwen, stereotiep (bv. de kwade schoonmoeder) en minder stereotiep. Zo wordt onderzocht in hoeverre de vrouwbeelden uit de literatuur correspondeerden met de dagelijkse werkelijkheid. Op basis van egodocumenten wordt in 'zelfbeeld' bestudeert hoe vrouwen over zichzelf schreven en hoe ze daarin hun eigen persoonlijkheid evalueerden. Ook de waardering van het eigen gedrag komt aan bod. De relatie tussen beeld en zelfbeeld vormt de rode draad van het deel 'spiegelbeeld': hoe en in welke mate anticiperen vrouwen op het beeld dat ze denken dat anderen van hen hebben? Het boek is gebaseerd op ongebruikelijk materiaal zoals het archief van verzekeringsmaatschappijen of brieven van vrouwen aan de overheid en liefdadigheidsinstellingen. Gemeenschappelijke factor van deze bronnen is dat er een bepaald vrouwbeeld in naar voren komt, door de maatschappij gecreëerd, dan wel door de vrouwen zelf naar voren geschoven.

Trefwoorden: HISTORISCH IDENTITEIT OUDEREN VROUWBEELDEN

➤ Keijzer, Boukje S.C.

Sekse verbeeld of in beeld : een verkenning van beeldvorming in termen van mannelijkheid en vrouwelijkheid rond ouderen

Den Haag: Emancipatieraad, 1995. - 73 p.

Exemplaarnr.: FII a/0566

Dit onderzoek stelt zich de vraag in hoeverre beeldvorming in termen van mannelijkheid en vrouwelijkheid een rol speelt bij ouderen en in het ouderenbeleid. Het positieve beeld van de dynamische, rijke oudere heeft vaak enkel maar betrekking op de 'jongere' oudere (50-60 jaar). Mensen van hogere leeftijd hebben op symbolisch-cultureel niveau af te rekenen met een vaak zeer negatieve beeldvorming die gelijkenissen vertoont met die omtrent vrouwen. Vergeleken met de actieve werkende bevolking zouden ze passief, afhankelijk en zwak zijn. 'Vrouwelijke' inactiviteit staat zo tegenover activiteit, geassocieerd met het mannelijke. Op structureel niveau wordt in het ouderenbeleid de oudere vrouw behandeld als een achterstandsgroep terwijl de werkende man als norm wordt gekozen.

Trefwoorden: LITERATUURRAPPORT MANBEELDEN OUDEREN VROUWBEELDEN

➤ Woodward, Kathleen (ed.)

Figuring age : women, bodies, generations

Bloomington: Indiana University Press, 1999. - 362 p.: ill.

ISBN 0-253-21236-7

Exemplaarnr.: FII p/0153

Woodward verzamelt in dit boek een multidisciplinaire waaier aan essays: literaire kritiek, geneeskunde, kunst, populaire cultuur, geschiedenis... Een eerste deel is opgebouwd rond in het boek aangehaalde begrippen zoals 'leeftijd' dat bekeken wordt als een culturele constructie. Dit wordt in een tweede deel verder uitgediept en uitgebreid naar veranderende benaderingen en opvattingen van het verouderingsproces. Andere essays handelen over psychoanalytische theorieën ivm. veroudering of de voorstelling van veroudering in theater en film. Het boek wordt afgesloten met een persoonlijke toets: verhalen, tekeningen en poëzie over ouder worden.

Trefwoorden: MIDDENLEEF TIJD OUDERDOM OUDEREN VROUWENLICHAAM VROUWBEELDEN
LEEF TIJDS DISCRIMINATIE KINDERLITERATUUR PSYCHOANALYSE FEMINISME FILMS
FOTOGRAFIE LESBISCHE VROUWEN

➤ Walker, Barbara G.

The crone: woman of age, wisdom and power

San Francisco: Harper & Row Publishers, 1985. - 191 p.

ISBN 0-06-250928-4

Exemplaar nr.: FII m/0145

In matriarchale samenlevingen werden oudere vrouwen gezien als de zetel van wijsheid, als priesteres, als genezer. Dit beeld raakte meer en meer op de achtergrond met de komst van patriarchale systemen. Walker gaat in dit boek op zoek naar het oude beeld van de wijze oude vrouw als goddelijke incarnatie. Haar almacht maakte haar tevens de heerseres over leven en dood. Mannelijke doodsangsten zorgden er geleidelijk voor dat het beeld verschoof naar dat van de oude heks. Walker pleit voor een herwaardering van het oude beeld van de wijze vrouw, als tegenwicht tegen de mannelijke dominantie.

Trefwoorden: OUDEREN MYTHOLOGIE HEKSEN RELIGIE LEEFTIJDSDISCRIMINATIE SEKSISME

➤ Women and older adulthood

In: Matlin, Margaret W.

The psychology of women

Fort Worth: Harcourt College Publishers, 2000. - 682 p.

ISBN 0-15-507896-8

Exemplaar nr.: FII e/0133

Matlin onderzoekt welk beeld de media van oudere vrouwen ophangen en welke thema's behandeld worden. Als gevolg van de heersende vooroordelen tegenover oudere vrouwen worden zij eerder stiefmoederlijk behandeld in de media. Bovendien worden ze in vergelijking met hun mannelijke leeftijdsgenoten als saaier en dommer afgespiegeld. Wat pensionering betreft, worden vrouwen vlugger geconfronteerd met problemen, vooral wanneer zij de zorg op zich nemen voor een zieke verwante. Hoewel er een beperkte media-aandacht is voor bepaalde economische aspecten van het pensioen, blijft de pensionering van vrouwen en de gevolgen die dit voor hen meebrengt onzichtbaar in de media. Wat wel heel wat, zij het vaak negatieve, belangstelling krijgt, is de menopauze. Aansluitend bestudeert Matlin de sociale aspecten van het leven van oudere vrouwen.

Trefwoorden: PSYCHOLOGIE STEREOTYPERING KINDERTIJD ADOLESCENTIE NEUROLOGIE MAN-
VROUW VERSCHILLEN TAALGEBRUIK EMOTIES ARBEID RELATIES SEKSUALITEIT MOEDERSCHAP
GEZONDHEID PSYCHISCHE STOORNISSEN GEWELD OUDEREN

LESBISCHE OUDEREN

➤ Schuyf, Judith

Gevoelsgenoten van zekere leeftijd : levensverhalen van oudere homoseksuele vrouwen en mannen

Amsterdam: Schorer Boeken, 1997. - 272 p.: ill.

ISBN 90-5515-166-1

Exemplaar nr.: Aa/0264

Binnen het onderzoek naar ouderen heeft het onderzoek naar oudere homoseksuelen een achterstand goed te maken. Twintig homoseksuele mannen en vrouwen, allen geboren tussen 1904 en 1936 blikken in een reeks individuele getuigenissen terug op hun voorbije leven. De beleving van homoseksualiteit was in het verleden grondig anders dan nu het geval is: homoseksualiteit was lange tijd onzichtbaar in de maatschappij. De geleidelijke groei naar meer openheid rond het thema heeft uiteraard ook zijn weerslag gehad op de betrokkenen zelf. Welke druk oefende de omgeving uit op beroepskeuze en partnerkeuze? Hoe is het om ouder te worden? Zijn er verschillen tussen homo's en lesbiennes?

Trefwoorden: HOMO'S LESBISCHE VROUWEN LEVENSGESCHIEDENISSEN OUDEREN

➤ Schuyf, Judith

Lesbisch en ouder worden

In: De Bruin, Karin A.P. (red.)

Balkema, Mike

Liever vrouwen : theorie en praktijk van de lesbisch-specifieke hulpverlening

Amsterdam: Schorer Boeken, 2001. - 277 p.

ISBN 90-7334-110-8

Exemplaar nr.: Ae/0045

Lesbische ouderen hebben vaak te kampen met specifieke problemen: als gevolg van de geslotenheid die vroeger rond lesbianisme hing, kampen veel ouderen met depressies en onverwerkte rouw. Ook sociaal isolement is een veel voorkomend probleem. Deze bijdrage besteedt zowel aandacht aan de lesbische leefwijzen in het verleden als aan de lesbische ouderenproblematiek.

Trefwoorden: LESBISCHE VROUWEN HULPVERLENING VROUWENHULPVERLENING IDENTITEIT RELATIES SEKSUALITEIT LESBISCHE MOEDERS ZWARTE VROUWEN ALLOCHTONEN VLUCHTELINGEN MEISJES OUDEREN HULPVERLENER-CLIENT RELATIE

➤ Schuyf, Judith

Oud roze : de positie van lesbische en homoseksuele ouderen in Nederland

Utrecht: Interfacultaire Werkgroep Homostudies, 1996. - 189 p.

ISBN 90-6839-032-5

Exemplaar nr.: Ag/0042

60 ouderen werden uitgebreid geïnterviewd over hun gezondheid, financiën, hun leven en relaties, hun contacten en netwerken, en hun wensen voor de toekomst. Hun positie wordt vergeleken met die van heteroseksuele ouderen. Het onderzoek wordt afgerond met suggesties naar het beleid.

Trefwoorden: HOMO'S LESBISCHE VROUWEN NEDERLAND ONDERZOEK OUDEREN yyU3/3

➤ Boersen, Gertrudie
Inburgeren in lesboland voor laatbloeiers : werkboek
Amsterdam: SAD-Schorerstichting, 1999. - 63 p.
ISBN 90-7334107-8
Exemplaar nr.: D1114a/0023

Wanneer vrouwen er op latere leeftijd achter komen dat ze lesbisch of biseksueel zijn, roept dit heel wat vragen op. Ze dreigen naast de bestaande netwerken terecht te komen die veelal gericht zijn op oudere heteroseksuele vrouwen. Activiteiten gericht op lesbische vrouwen trekken vooral een jong publiek aan. Dit werkboek is specifiek gericht op mensen die een inburgeringsgroep willen starten voor oudere lesbische vrouwen in de coming-out en coming-in fase. Dergelijke groepen leren vrouwen een eigen plaats in de maatschappij in te nemen.

Trefwoorden: LESBISCHE VROUWEN BISEKSUALITEIT MIDDENLEEF TIJD OUDEREN COMING OUT VROUWENPRAATGROEPEN CURSUSMATERIAAL

WEDUWEN & ALLEENSTAANDEN

➤ Vanderleyden, L.
Weduwen op oudere leeftijd : een profielschets uitgaande van
gehuwde vrouwen als referentiegroep
Brussel: Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudiën, 1991. - 68 p.
Exemplaar nr.: Ad/0055

De levensomstandigheden van individueel levende oudere weduwen worden in dit onderzoek getoetst aan de situatie van gehuwde vrouwen. Hieruit blijkt dat hun profiel niet zo negatief is als algemeen wordt aangenomen. Weduwen zijn gemiddeld ouder dan gehuwde vrouwen. Uit dit leeftijdsverschil resulteren een aantal verschillen, bijvoorbeeld op vlak van gezondheid en pensioeninkomen. Weduwen scoren minder goed op vlak van mentale gezondheid en eenzaamheid. De cumulatie van een aantal risicofactoren (hoogbejaard zijn, weduwschap, alleenstaand) werkt een bestaansonzekere situatie in de hand.

Trefwoorden: BELGIE ONDERZOEK OUDEREN WEDUWEN

➤ Stevens, N.L.
Weduwe worden op hogere leeftijd
In: Dykstra, P.A. (red.)
Gezin. Tijdschrift voor primaire leefvormen Themanummer : alleenstaanden
Den Haag: Nederlandse Gezinsraad, 1991. - 68 p.
Exemplaar nr.: Aa/0212

Vrouwen staan na het verlies van hun partner vaak voor een zeer ingrijpende reorganisatie van hun leven. Hoe verstrekkend is deze verandering en op welke manier gaan weduwen om met hun nieuwe situatie? Aan de hand van twee voorbeelden wordt aangetoond hoe vrouwen enerzijds op een conserverende wijze (voortzetten van de oude leefstijl), anderzijds zeer innoverend te werk gaan om zich aan te passen aan het partnerverlies en hun relaties te reorganiseren. De manier waarop de vrouwen reageren is afhankelijk van hun eigen individuele levensloop, persoonlijke mogelijkheden en omgevingsfactoren.

Trefwoorden: ALLEENSTAANDEN NEDERLAND ONDERZOEK OUDEREN SATISFACTIE WEDUWEN WONEN

➤ Franssen, José
De lucht zit nog vol dagen : over het leven van alleenstaande
oudere vrouwen
Utrecht: Jan Van Arkel : RIAGG regio Eindhoven en de Kempen, 1992
Exemplaar nr.: Aa/0221

'Alleenstaande oudere vrouwen' vormen een heterogene groep: weduwen, gescheiden vrouwen, vrouwen die hun hele leven zonder vaste partner bleven, vrouwen van 55, vrouwen van 89, arm of rijk... Vaak krijgen ze af te rekenen met heel wat stereotypen of hardnekkige vooroordelen, denken we maar aan het beeld van de 'oude vrijster'. Dit boek laat de vrouwen zelf aan het woord. Ze vertellen hoe ze hun leven op heel verschillende manieren vorm en inhoud gaven. Speciale aandacht gaat naar allochtone vrouwen. De voorzieningen voor deze groep laten in Nederland nog vaak te wensen over. Parallel aan de getuigenissen schetst José Franssen de maatschappelijke positie van alleenstaande oudere vrouwen in Nederland.

Trefwoorden: ALLEENSTAANDEN ECHTSCHIEDING ERVARINGEN NEDERLAND ONGEHUWDE VROUWEN OUDEREN WEDUWEN

➤ Van Rijsewijk, Rianne

Stevens, Nan

Voorbij verlies : perspectieven voor weduwen :

Houten ; Zaventem: Bohn Stafleu Van Loghum, 1993. - 110 p.

Exemplaar nr.: Af/0066

Weduwen kampen na het verlies van hun partner met heel wat vragen: wat valt er nog te verwachten van het leven? Komt er een einde aan het grote gemis? Wat stelt het leven nog voor? Deze en vele andere vragen vormden voor de onderzoekers de aanleiding op zoek te gaan naar toekomstperspectieven voor weduwen. Het boek wil een positieve boodschap uitdragen: weduwen die door de pijn van het verlies zijn gegaan, kunnen opnieuw het gevoel krijgen het leven weer aan te kunnen. De beschreven ervaringen in het boek vertellen veel over de veerkracht van mensen die geconfronteerd werden met een zeer groot verlies.

Trefwoorden: ERVARINGEN NEDERLAND ONDERZOEK OUDEREN WEDUWEN

➤ Owen, Margaret

A world of widows

London ; New Jersey: Zed Books, 1996. - 214 p.

ISBN 1-85649-420-9

Exemplaar nr.: Ag/0039

In tegenstelling tot weduwen uit het Westen verliezen vrouwen uit de derde wereld maar al te vaak hun rechten en worden ze in de marginaliteit gedrukt van zodra hun partner overlijdt. De auteur geeft in haar boek een zeer volledig overzicht van wat weduwschap in verschillende culturen inhoudt: erfrechtelijke bepalingen, gezondheid en seksualiteit, weduwschap en AIDS, bezit van onroerend goed, vluchtelingen en discriminatie van weduwen. Afsluitend formuleert Owen een aantal aanbevelingen voor een verbetering van de situatie van weduwen in ontwikkelingslanden.

Trefwoorden: AIDS ARBEIDSMARKT ARMOEDE ERFRECHT INKOMEN KINDEREN MENSENRECHTEN ONTWIKKELINGSLANDEN OUDEREN RECHTSPPOSITIE SEKSUALITEIT VLUCHTELINGEN WEDUWEN

SEKSUALITEIT

- Daniluk, Judith C.
Women's sexuality across the life span: challenging myths, creating meanings
New York: The Guilford Press, 1998. – 416 p.
ISBN 1-57230-350-6
Exemplaar nr.: Ba/0113

Onderzoek naar de manier waarop vrouwen, van kind tot oudere, hun seksualiteit beleven. De hoofdstukken zijn afgebakend op basis van de levensfasen. Het interessante aan dit boek is dat het de nadruk legt op de complexe interactie tussen psychologische, sociale, culturele en biologische invloeden. Al deze factoren beïnvloeden mee de seksuele betekenisgeving en kunnen er mee de oorzaak van zijn dat vrouwen zich vervreemd voelen van hun eigen wensen en verlangens. Daniluk reikt daarom mogelijke pistes aan om opnieuw aansluiting te vinden bij het eigen seksuele leven. Met uitgebreide bibliografie.

Trefwoorden: SEKSUALITEIT LEVENSFASEN PSYCHOLOGISCH

- Wens, Lieve
Seksualiteit op oudere leeftijd
In: Frans Erika (e.a.), CGSO (red.)
Jaarboek 91 : seksualiteit relaties geboortenregeling
Gent: Centra voor Geboortenregeling en Seksuele Opvoeding, 1991, p.98-107.
Exemplaar nr.: P 8/0063

Op een overzichtelijke manier gaat de auteur in op de verschillende dimensies van de seksualiteit in relatie tot ouderen. Welke betekenis hechten ouderen aan seksualiteit? Een –kort- overzicht van cijfermateriaal illustreert de seksuele interesse en activiteit op latere leeftijd.

Trefwoorden: BELGIE FEMINISME HISTORISCH HULPVERLENING INCEST JAARBOEK
KINDEROPVANG LESBISCHE VROUWEN LIEFDE MOEDERSCHAP ONDERZOEK OUDEREN OUTING
PREVENTIE RELATIES SEKSUALITEIT SEKSUELE INTIMIDATIE STANDPUNTEN

GEWELD & WEERBAARHEID

- Vandenberk, Anneleen
Opdebeeck, Sybille
Lammertyn, Frans
Geweld en onveiligheidsgevoelens bij ouderen : prevalentie en gevolgen
Brussel: Minister van Tewerkstelling en Arbeid en Gelijke-kansenbeleid, 1998
Exemplaar nr.: FI a/0306

Met dit onderzoek leveren de auteurs een bijdrage tot het wegwerken van een belangrijke lacune in het Belgische onderzoek naar geweldproblemen. In het rapport wordt gefocust op drie problemen: de feitelijke problematiek van oudermishandeling, isolatie en eenzaamheid, en de gepercipieerde onveiligheidsgevoelens. Een gestructureerde vragenlijst werd voorgelegd aan 523 bejaarden, ouder dan 65 jaar. Algemeen genomen wordt 1 op 5 ouderen in België na de zestigste verjaardag geconfronteerd met geweld. Vrouwen krijgen iets vaker dan mannen te maken met geweld. Het onderzoek groepeerde gegevens voor fysiek, psychisch, seksueel en financieel geweld en splitst ze op naar ernst van de geweldsoort, de aard en de meldingsbereidheid. Onderzoek naar de relatie dader-slachtoffer brengt aan het licht dat geweld op ouderen zich niet enkel afspeelt binnen persoonlijke relaties. 70% van de ouderen zegt geplaagd te worden door onveiligheidsgevoelens. Ook gevoelens van eenzaamheid en isolatie blijken frequent voor te

komen. Verder stellen de onderzoekers vragen naar de gevolgen van geweld en de reactie van ouderen op het ervaren geweld en de onveiligheidsgevoelens.

Trefwoorden: OUDEREN GEWELD ONDERZOEK BELGIE

➤ Whittaker, Terri
Violence, gender and elder abuse
In: Fawcett, Barbara (ed.)
Violence and gender relations : theories and interventions
London [etc.]: Sage, 1996. - 195 p.
ISBN 0-8039-7650-X
Exemplaar nr.: FII a/0620

In deze bijdrage gaat de auteur op zoek naar het hoe en waarom van oudermishandeling. Wat is het? Hoe vaak komt het voor? Wie zijn de daders en wie de slachtoffers? Verder wordt onderzocht wat de achterliggende oorzaken zijn van oudermishandeling. Het artikel sluit af met een zeer goed gestoffeerde (Engelstalige) bibliografie omtrent oudermishandeling.

Trefwoorden: DADERS GENDER GEWELD GROOT-BRITTANNIE HULPVERLENER-CLIENT RELATIE
MAN-VROUW RELATIES ORGANISATIES OUDEREN SEKSUALITEIT THEORIEEN

➤ Cautaert, Suzanne
Zelfbescherming en veiligheid voor vrouwen van 55+ : handleiding
bij de cursus
Antwerpen: Refleks Weerbaarheidscentrum, 1996. - 176 p.: ill.
Exemplaar nr.: FII f/0048

Dit boek is een handleiding bij een praktische cursus zelfverdediging, gegeven door Refleks Weerbaarheidscentrum. Met concrete tips wordt aangeleerd hoe vrouwen efficiënt kunnen reageren in bedreigende situaties. Hoe een aanval afweren? Wat doe ik als er bij mij thuis ingebroken wordt? Hoe ga ik om met psychologisch / fysiek / seksueel geweld? Vrouwen leren zich weerbaarder op te stellen waardoor hun veiligheid vergroot.

Trefwoorden: CURSUSMATERIAAL GEWELD OUDEREN SOCIALE VEILIGHEID ZELFVERDEDIGING

GEZONDHEID

➤ European Institute of Women's Health
Vrouwen in Europa : naar gezond ouder worden : een rapport over de
gezondheidstoestand van vrouwen van middelbare leeftijd en ouder :
samenvatting
Dublin: European Institute of Women's Health, 1996. - 23 p.: ill.
Exemplaar nr.: FI a/0323

Dit rapport is een samenvatting van *Vrouwen in Europa: Naar gezond ouder worden*, eveneens gepubliceerd door het European Institute of Women's Health in 1996. Europa heeft wereldwijd relatief gezien het grootste aantal oudere vrouwen. Hoewel zij gemiddeld langer leven dan mannen worden zij ook vaker geconfronteerd met allerlei aandoeningen, al dan niet chronisch van aard. Hart-en vaatziekten zijn de belangrijkste doodsoorzaak voor Europese vrouwen, gevolgd door kanker. Ook osteoporose en depressie vormen belangrijke problemen voor deze bevolkingscategorie. Het rapport somt een aantal bijzonderheden op en formuleert aanbevelingen voor de Europese Unie.

Trefwoorden: GEZONDHEID MIDDENLEEF TIJD OUDEREN RAPPORT EUROPA

➤ Europees Parlement

Women's health conference : towards healthy ageing, Brussels
October 2, 1998
Brussel: Europees Parlement, 1998.
Exemplaarnr.: P 9/0417

Map met verslagen van de conferentie ivm. gezond ouder worden, gehouden op 2 oktober 1998.
Bijdragen van o.a.: Mimi Kestelijn-Sierens, Joost Weyler, Myriam Van Moffaert en Yolande Avondroodt.

Trefwoorden: CONGRESSEN GEZONDHEID OUDEREN PERSMAP

➤ Dimond, Margaret

Older women's health
In: Fogel, Catherine Ingram (ed.)
Woods, Nancy Fugate
Women's health care : a comprehensive handbook
Thousand Oaks [etc.]: Sage, 1995. - p. 101-110.
ISBN 0-8039-7023-4
Exemplaarnr.: Ca/0378

Dimond onderzoekt in haar bijdrage aan deze lijvige publicatie de verschillende facetten van het ouder worden: demografisch, psychologisch, fysiek en sociaal. Het onderzoek spitst zich toe op de Amerikaanse oudere vrouwen. Een goed uitgewerkte bibliografie sluit het artikel af.

Trefwoorden: GEESTELIJKE GEZONDHEID GEWELD GEZONDHEID GEZONDHEIDSZORG
GYNAECOLOGIE LESBISCHE VROUWEN MENOPAUZE MIDDENLEEF TIJD OUDERDOM OUDEREN
PREVENTIE SEKSUALITEIT SOA THEORIEEN VROUWENHULPVERLENING VROUWENLICHAAM

➤ Fried, L.P.

Older women. Health status, knowledge and behaviour.
Falik, Marilyn M. (ed.)
Collins, Karen Scott
In: Women's health. The Commonwealth fund survey.
Baltimore ; London: The Johns Hopkins University Press, 1996. - p. 175-204.
ISBN 0-8018-5354-0
Exemplaarnr.: Ca/0408

Chronische aandoeningen zijn bij oudere vrouwen onvermijdelijk. Daarom is een goed preventiebeleid nodig. Field onderzoekt aan de hand van een brede waaier indicatoren de algehele gezondheidstoestand van vrouwen. Vrouwen met een laag inkomen en afkomstig uit sociale minderheidsgroepen blijken meer kwetsbaar te zijn dan vrouwen uit sociaal 'sterkere' groepen die vlugger de weg vinden naar preventieve maatregelen (calciumsupplementen, hormoontherapie...). De toegang tot kennis- en hulpbronnen ziet Field als een onontbeerlijke voorwaarde voor een gezonde oude dag. Daarom pleit ze voor stevige educatie- en werkgelegenheidsprogramma's voor oudere vrouwen.

Trefwoorden: ALLOCHTONEN ARBEID ARMOEDE CIJFERMATERIAAL DEPRESSIES GEBRUIKERS
GEWELD GEZONDHEID GEZONDHEIDSZORG OUDEREN SOCIALE ZEKERHEID VERENIGDE
STATEN

➤ Ten Elze, Joke
Van der Stel, Jaap
Voor jezelf zorgen : gids voor oudere vrouwen
Haarlem: RIAGG Zuid-Kennemerland, 1993. - 58 p.
Exemplaar nr.: D1114f/0087

Naast een beschrijving van de veranderingen die met ouder worden samenhangen, worden concrete tips gegeven die vrouwen helpen om te gaan met hun psychologische problemen. Het boek is specifiek bedoeld voor vrouwen boven de zestig.

Trefwoorden: ADRESLIJST ERVARINGEN NEDERLAND OUDEREN

WONEN

➤ Vanden Boer, Lut
Serviceflats in Vlaanderen : een haalbaar en betaalbaar alternatief?
Brussel: Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudien, 1994. - 166+bijl p
ISBN 90-403-0039-9
Exemplaar nr.: Aa/0245

In deze publicatie bestudeert Lut Vanden Boer het financiële aspect van serviceflats en woningcomplexen met dienstverlening. Op basis van empirisch materiaal wordt aandacht besteedt aan de spreiding, het prijzenbeleid, de kosten voor de bewoners en de aangeboden accommodatie. Ook de kostenlast op het inkomen van de bewoners komt aan bod. Tot slot wordt gekeken naar de tevredenheid van de ouderen.

Trefwoorden: BELGIE ONDERZOEK OUDEREN VOORZIENINGEN WOONVORMEN

➤ Vanden Boer, Lut
Bewoners van serviceflats
Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1996. - 220+bijl p.
ISBN 90-403-0058-5
Exemplaar nr.: FI j/0026

Deze studie is een vervolg op *Serviceflats in Vlaanderen* waarin het financiële aspect van de zaak aan bod kwam. De klemtoon ligt nu op een profilering van de bewonerspopulatie. Basis voor het onderzoek is een steekproefonderzoek op basis van een gestructureerde vragenlijst, voorgelegd aan 620 serviceflatbewoners verdeeld over 66 gebouwen. De studie hangt een rijk gestofeerd en volledig beeld op van onder meer de sociaal-demografische situatie, de gezondheid, mobiliteit en zelfredzaamheid van de bewoners, de nood aan hulpverlening, de mate waarin wordt deelgenomen aan sociale contacten en ontspanning en het leefklimaat van de inwoners.

Trefwoorden: AUTONOMIE BELGIE GEZONDHEID HULPVERLENING ONDERZOEK OUDEREN VRIJE TIJD WOONVORMEN

➤ Casman, Marie-Thérèse
Lenoir, Valérie
Oud worden in een rusthuis : rust of onrust ?
Brussel: Minister van Tewerkstelling en Arbeid en Gelijke-kansenbeleid, 1998
Exemplaar nr.: FI a/0305

Oud worden in een rusthuis is, als gevolg van het isolement, oud worden in een sociale microkosmos. Het levensritme wordt bepaald door regelmaat en routine. In een eerste deel van het onderzoek wordt stilgestaan bij de diverse facetten van het leven in een rusthuis: de komst naar het rusthuis, de activiteiten, de relaties met bewoners en personeel, de kosten van het verblijf, de voor- en nadelen... Een tweede deel stelt de vraag naar het bestaan van geweld in rusthuizen. De resultaten worden veelvuldig gestaafd door cijfermateriaal en citaten afkomstig uit

de afgenomen enquêtes. Tenslotte worden een aantal aanbevelingen geformuleerd die het beleid kunnen sturen.

Trefwoorden: OUDEREN WONEN DERDELIJNSGEZONDHEIDSZORG ONDERZOEK BELGIE

ZORG

➤ Dooghe, Gilbert

De afhankelijkheidsverzekering : een heet hangijzer

Brussel: Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudiën, 1994. - 37 p.

Exemplaar nr.: Ci/0002

In dit boek buigt Dooghe zich over de afhankelijkheidsverzekering, een tegemoetkoming die de toegenomen zorgbehoefte van de vergrijzende bevolking zou dekken. Vaak staan gezinnen in voor de opvang en ondersteuning van hulpbehoevende ouderen. De manier waarop West- en Noord-Europese landen financiële ondersteuning bieden aan deze zorgverlenende gezinnen, komt in verschillende hoofdstukjes aan bod. Voor België worden de verschillende knelpunten en argumenten, gebruikt in het debat rond de afhankelijkheidsverzekering, uit de doeken gedaan.

Trefwoorden: BELGIE DUITSLAND GROOT-BRITANNIE NEDERLAND NOORD-EUROPA OUDEREN OVERHEIDSBELEID SOCIALE ZEKERHEID ZORGARBEID

➤ Vanden Boer, Lut

Ouderen straks : scenario's in het zorgaanbod voor ouderen

Brussel: Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudiën, 1992. - 153 p.

Exemplaar nr.: Ca/0335

Ouderen straks geeft een overzicht van de bestaande zorgvoorzieningen voor ouderen. Dit boek, uitgegeven in 1992, is nog steeds nuttig omdat er tevens een raming gemaakt wordt van de ontwikkelingen, de knelpunten en de factoren die van invloed zijn op de evoluerende zorgvraag. De auteur reikt een aantal denkpijlers aan voor een zorgaanbod dat optimaal inspelt op de wensen en noden van de oudere bevolking.

Trefwoorden: BELGIE GEZONDHEIDSZORG ONDERZOEK OUDEREN VOORZIENINGEN

➤ Vanden Boer, L.

Over de grenzen heen : ontwikkelingen en experimenten in de ouderenzorg in Nederland

Brussel: Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudiën, 1991. - 109 p.

Exemplaar nr.: Fl a/0256

Het voorzieningenpakket voor de zorgverlening aan ouderen werd de voorbije jaren erg gediversifieerd. Deze tendens heeft zich in Nederland onder meer geuit in een verhoogde aandacht voor de thuiszorg waarbij de opname in een instelling kan worden uitgesteld of voorkomen. Met verschillende initiatieven ondersteunde de Nederlandse overheid nieuwe experimenten op vlak van thuiszorg. Dit werkdocument van het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudiën kijkt over de Belgische grenzen en bestudeert een aantal vernieuwende Nederlandse initiatieven op gebied van ouderenzorg. De boventoon wordt gevoerd door projecten met een integraal zorgaanbod. Uitgangspunt voor de ouderenzorg is niet langer het zorgaanbod maar de hulpvraag. Dit betekent dat de grenzen tussen de verschillende hulpverleningsdomeinen vervagen en dat hulpverleners daar worden ingeschakeld waar dit nodig wordt geacht. Om niet te verzanden in een onoverzichtelijke situatie is het noodzakelijk sterk de nadruk te leggen op de coördinatie van de zorg.

Trefwoorden: EERSTELIJNSGEZONDHEIDSZORG GEZONDHEIDSZORG NEDERLAND OUDEREN OVERHEIDSBELEID

➤ MacGee, Margaret (samenst.)

Boeykens, Lily

Lampaert, Frieda

A report on home care : 1994

Brussels: King Baudouin Foundation : International Council of women, 1995. -

ISBN 90-5130-178-2

Exemplaarnr.: FII g/0478

In 1993-1994 verrichte de *International Council of Women* onderzoek naar de toestand van de thuiszorg in verscheidene landen (Australië, België, Canada, Groot-Brittannië, Israël, Italië, Nederland, Nieuw-Zeeland en Zwitserland). In dit rapport worden de resultaten gepresenteerd.

Trefwoorden: INTERNATIONAAL OUDEREN OVERHEIDSBELEID RAPPORT THUISZORG
VEROUDERING

➤ Hartmann, Erich

Heinemann-Knoch, Marianne

Scholze, Jens

Gründungs- und Krisenberatung für Einrichtungen der Kurzzeitpflege
in der BRD

Stuttgart: Kohlhammer, 1999. - 188 p.

ISBN 3-17-016421-X

Exemplaarnr.: Cg/0111

Deze publicatie geeft toelichting bij de hervorming van de wettelijke regelingen voor de korte termijnzorg in Duitsland: Korte verblijfsperiodes in zorginstellingen, afgewisseld met thuiszorg ter vervanging van een langdurige opname in een ouderlingeninstelling. Er wordt onder meer ingegaan op de kwaliteitsnormen, de omkadering van de hulp en het verloop van de hulpverlening.

Trefwoorden: ZORG OUDEREN SOCIALE ZEKERHEID DUITSLAND

➤ Heinemann-Knoch, Marianne

Claussen, Frauke

Hartmann, Erich

Praxisanleitung zur Einrichtung von Kurzzeitpflege

Stuttgart: Kohlhammer, 1998. - 144 p.

ISBN 3-17-015916-X

Exemplaarnr.: Cg/0112

Kurzzeitpflege wil een alternatief zijn voor de traditionele opname van ouderen in rusthuizen en wil een aanvulling zijn op de thuiszorg. Door de korte opname van ouderen in een zorginstelling is het als het ware een tijdelijke ontlasting van de thuiszorg. De auteurs stellen een aantal kwaliteitseisen op waaraan instellingen moeten voldoen. Er wordt zowel aandacht besteed aan de praktische inrichting en organisatie als aan de bedrijfseconomische aspecten ervan.

Trefwoorden: OUDEREN ZORG DUITSLAND

➤ Beck (e.a.), Brigitte

Vereinbarkeit von Erwerbstätigkeit und Pflege

Stuttgart: Kohlhammer, 1997. - 289 p.

ISBN 3-17-014952-0

Exemplaarnr.: EI g/0041

Gezien de demografische en sociaal-economische tendensen zal in de toekomst een kleiner wordende groep mensen de lasten van een groter wordende groep ouderen moeten dragen. Er wordt onder meer gekeken hoe groot de hulpvraag is en hoe bedrijven hun werknemers kunnen

ondersteunen die instaan voor de verzorging van ouderen. Feitelijke gegevens illustreren en onderbouwen de theorie.

Trefwoorden: ARBEID ZORG OUDEREN MIDDENLEEF TIJD ONDERZOEK DUITSLAND

ARMOEDE

➤ Vanderleyden, Lieve
Oudere vrouwen
In: Van Haegendoren, Mieke (red.)
Vanherck, Rina
Arme vrouwen ?! : vrouwen in de kijker van het armoedeonderzoek /
femmes pauvres ?! : la situation des femmes dans le cadre de la
recherche concernant la pauvreté
Diepenbeek: Steunpunt/Point d'appui Women's Studies, 1996. - 244 p.
ISBN 90-75262-18-3
Exemplaar nr.: FII a/0630

Het verzamelwerk waarin dit artikel is opgenomen buigt zich algemeen over de relatie tussen vrouwen en armoede. Lieve Vanderleyden besteedt in haar bijdrage specifiek aandacht aan de situatie van oudere vrouwen. Hebben oudere vrouwen een grotere kans op armoede dan oudere mannen? 'Armoede' wordt daarbij zeer ruim opgevat met naast de financiële dimensie ook aandacht voor sociale of culturele armoede en problemen op vlak van gezondheid. Vrouwen hebben een hogere levensverwachting dan mannen, maar zijn tegelijkertijd vlugger vatbaar voor armoede, zo blijkt.

Trefwoorden: ALLEENSTAANDE MOEDERS ARMOEDE BELGIE CONGRESVERSLAG
ECHTSCHIEDING EENOUDEERGEZIN ONDERZOEK OUDEREN

BELEID

➤ Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen
Advies nr. 29 van 10 december 1999 van de Raad van Gelijke Kansen
voor Mannen en Vrouwen betreffende de problematiek van de bejaarden
(Deel I : de 65-jarigen en ouder)
Brussel: Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen, 1999. - 19
Exemplaar nr.: P11/0226

In dit advies formuleert de Raad een aantal adviezen als aanloop naar het Internationaal Jaar van de Ouderen van de Verenigde Naties (1999). De Raad groepeerd een aantal vaststellingen en adviezen rond geneeskundige hulp, geweld, welzijn (sport, onveiligheidsgevoel, vrijetijdsbesteding) en rusthuizen.

Trefwoorden: OUDEREN ADVIES BELGIE

➤ Smits, C.H.M. (red.)
Vernooij-Dassen, M.J.F.J.
De toekomst van vrouwen : oudere vrouwen in onderzoek, beleid en
praktijk
Amsterdam: VU Uitgeverij, 1995. - 149 p.
ISBN 90-5383-374-9
Exemplaar nr.: FII g/0406

Dit boek bundelt de presentaties van de studiedag 'De toekomst voor vrouwen' op 9 februari 1995 in Amsterdam. Een groot deel van de ouderen, nu en in de toekomst, is vrouwelijk. De verschillende artikels laten zien dat vrouwen op latere leeftijd een belangrijke bijdrage leveren aan alle geledingen van het maatschappelijke leven. Na een algemene schets van de situatie van

vrouwen en een overzicht van het Nederlands beleid inzake ouderen, volgen bijdragen over autonomie en hulpverlening, educatie, vrouwen en sociale netwerken en betaalde / onbetaalde arbeid.

Trefwoorden: ALLOCHTONEN NEDERLAND OUDEREN OVERHEIDSBELEID SOCIALE NETWERKEN THUISZORG VORMING VROUWBEELDEN ZORG

➤ Nelissen, Henny

Een goed idee! : ideeënboek voor organisaties en gemeenten die actief willen zijn voor 50+ vrouwen

Den Haag: VNG Uitgeverij, 1998. - 92 p.: ill.

ISBN 90-322-7910-6

Exemplaar nr.: FII f/0053

Het onderwerp van deze publicatie wordt gevormd door zeventien projecten bedoeld voor 50+ vrouwen waarin zij op een energieke en originele manier worden aangesproken. De projecten zijn gegroepeerd rond thema's als 'inkomen en werk', 'invloed hebben' en 'betrokken blijven bij de samenleving'. Alle initiatieven willen vrouwen meer invloed doen krijgen op hun eigen leefomstandigheden en sluiten aan bij de trends in het overheidsbeleid: meer klantgericht werken, mensen meer individuele verantwoordelijkheid geven en hen minder afhankelijk maken van overheidsvoorzieningen.

Trefwoorden: OUDEREN GEMEENTELIJK BELEID ACTIES VOORZIENINGEN ORGANISATIES NEDERLAND

➤ Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen

Advies nr. 46 van 26 juni 2001 van de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen betreffende de ouderen en de digitale wereld

Brussel: Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen, 2001.

Exemplaar nr.: P11/0309

Dit advies reikt argumenten aan om ouderen vertrouwd te maken met moderne ICT-toepassingen. Vaststellingen en aanbevelingen ronden af.

Trefwoorden: OUDEREN NIEUWE MEDIA ADVIES

WOORD VOORAF	2
ALGEMEEN	3
LITERATUURLIJSTEN	3
VROUWEN OVER OUDER WORDEN	3
BEELDVORMING	8
SPECIFIEKE GROEPEN	11
LESBISCHE OUDEREN	11
WEDUWEN & ALLEENSTAANDEN	12
WELZIJN	14
SEKSUALITEIT	14
GEWELD & WEERBAARHEID	14
GEZONDHEID	15
WONEN	17
ZORG	18
ARMOEDE	20
BELEID	20